

En plakat lavet af Mikael Witte, der ofte ikke lagde navn til sine plakater i Aarhus.

Plakaten skal virke længe

Plakatkunst. Mikael Witte har en stor produktion af politiske plakater bag sig. Hans mål har været at sprænge grænserne mellem kunst og politik. Det har medført adskillige skandaler og fagedforbud. Her fortæller Mikael Witte om sit arbejde med plakaten som politisk kunstform siden 1970'erne.

FLENSBORG. I 1970'erne havde venstrefløjen opnået en vis opbakning, men dens kultur lukkede sig stadig mere om sig selv. Aktivister klistrede skrigende plakater med knytnæver, kvinder med kulørte tørklæder, kuede ansigter eller en kugle slynget med slangebøsse.

Sidstnævnte var Venstresocialisternes visuelle udtryk ved folketingsvalg. De fleste af disse plakater skulle udtrykke: Vi vil kæmpe! Men de appellerede mest til dem på barrikaderne, til dem der var enige. Andre blev skræmt væk.

Det var en forkert strategi, mente jeg, for jeg ville i kontakt med mange flere. Vist skulle vi mobilisere de kæmpende, men nok så vigtigt var at overbevise dem, der ikke var enige eller helt enige. Måske det lyder banalt i dag. Men det var en nødvendig kritik, hvis det skulle lykkes at forandre samfundet. Trods banaliteten, så lød mange skeptiske over for mit projekt om en fantasi, som kunne

appellere til andre end os selv. En plakats kvalitet afhang af dens evne til at formidle, ikke af dens grafiske udtryk som sådan.

I 1976 havde den danske stat foræret nordsøgassen til A.P.Møller, Shell, Texaco og Chevron. Skønt forhandlingerne foregik bag dobbelt nedrullede gardiner, så slap oplysninger alligevel ud til danskerne, der – uden at vide af det – havde overladt det sorte guld til kapitalisterne.

Dette gigantiske gavebord gjorde jeg den sommer opmærksom på med Gas-plakaten. Grafisk var der blot en firkantet ramme og en trekant på spil, men trekanten var sort og varslende fra en gul bund. Under den stod oplysningen om statens flotte gave.

Den, der så plakaten på en mur eller et målerskab, blev fanget af ordet GAS og advarselstrekanten. Måtte straks læse, for der måtte være fare på færde. Pas på! Måske er der hul på ledningsnettet. Om et øjeblik springer byen i luften. Plakatteksten var underskrevet Handelsministeriet, og dets telefonnummer stod angivet. Så kunne man selv ringe og forlange en forklaring.

Ingen skulle kende afsenderen

Forklædning blev et afgørende greb for mit arbejde. Ingen skulle vide hvem der stod bag, ingen skulle kunne tage afstand på grund af afsenderen. Betragteren skulle tvinges til at tage stilling uden at være forudindtaget. Således håbede jeg at komme flere i møde. Min tanke var at bruge billeder, der kunne lokke nysgerrige til – i stedet for at jage dem en skræk i livet.

Samtidig ville jeg sprænge kunst og politik – som vi kendte disse fæ-

nomener – og derefter forene dem på en ny måde. Det skete under pseudonymet Selskabet for smukkere Byfornyelse. Jeg havde planer om at etablere et kunstnerkollektiv, men savnede nok tålmodigheden. Når jeg havde fået en ide, så skulle den straks udføres.

Åbne for fortolkning, men...

Selv om mine plakater skulle være åbne for fortolkning, så havde jeg meninger om mange samfundsmæssige forhold. Plakaterne skulle altså ikke være fuldstændig åbne som visse kunstværker, men også rumme min kritik. Det skulle ske sådan, så tilskueren fik en AHA-oplevelse. Det var noget nyt i Danmark.

Adskillige gange forsynede jeg en plakat med tydelig officiel afsenderadresse. Indenrigsministeriet, Handelsministeriet og Miljøstyrelsen lagde navne til nogle af mine plakater. Det samme gjorde Nato, Jyllands-Posten, Handelsbanken og Gori. Jeg lånte også partinavne: De konservative, Venstre og Socialdemokraterne. Til plakater, der var rettet mod dem.

Første gang jeg arbejdede med et partinavn, skete det i forbindelse med kommunalvalget 1978. Med Beboersamvirket i Aarhus havde jeg aftalt at lave fire plakater om hhv. boligspeculation, midtbytrafik, daginstitutioner og kulturpolitik. Det var sidstnævnte, der fik nogle til at se rødt.

I Århus havde de konservative ind-

ædt bekæmpet det hus, som den uorganiserede ungdom havde råderet over. Altså skrev jeg på en plakat: Vi kræver en jordnær løsning for Huset. Under teksten var trykt et billede af en ruin, og så et valdigt kryds ved et rødt C.

Mine fire plakater blev sat op i forbindelse med et tikantet vælgermøde, som formanden for den konservative byrådsgruppe skulle deltage i. Manden glødede af raseri og erklærede, at vi skulle have smæk. De konservative hævdede at have en ret til bogstavet C, påstod han, og fogeden gav dem ret. Jeg lovede ikke at bruge plakaten, men Århus Stiftstidende (i farver på forsiden) og Jyllands-Posten genoptrykte plakaten. Skandalen var i hus og dermed opmærksomheden!

C-ensurmærket

Mange plakater var allerede distribueret og kunne ikke kaldes tilbage; plakaterne blev vist de hyppigst opklistrede i den valgkamp i Smilets By. Andre eksemplarer fik C-et dækket med en gengivelse af fagedkendelsen, men i Aarhus vidste man, hvad der gemte sig under C-ensurmærket.

Jeg havde brugt C-et for at gøre folk mistænksomme over for andre plakater, billeder og slogans i vores billedverden. Måske var alle andre konservative plakater – partiets såkaldt ægte – også falske og forløjede. Kunne man stole på de konservative?

Frækhed, forundring og fantasi skulle vække tilskuernes nysgerrighed og deres kritiske sans.

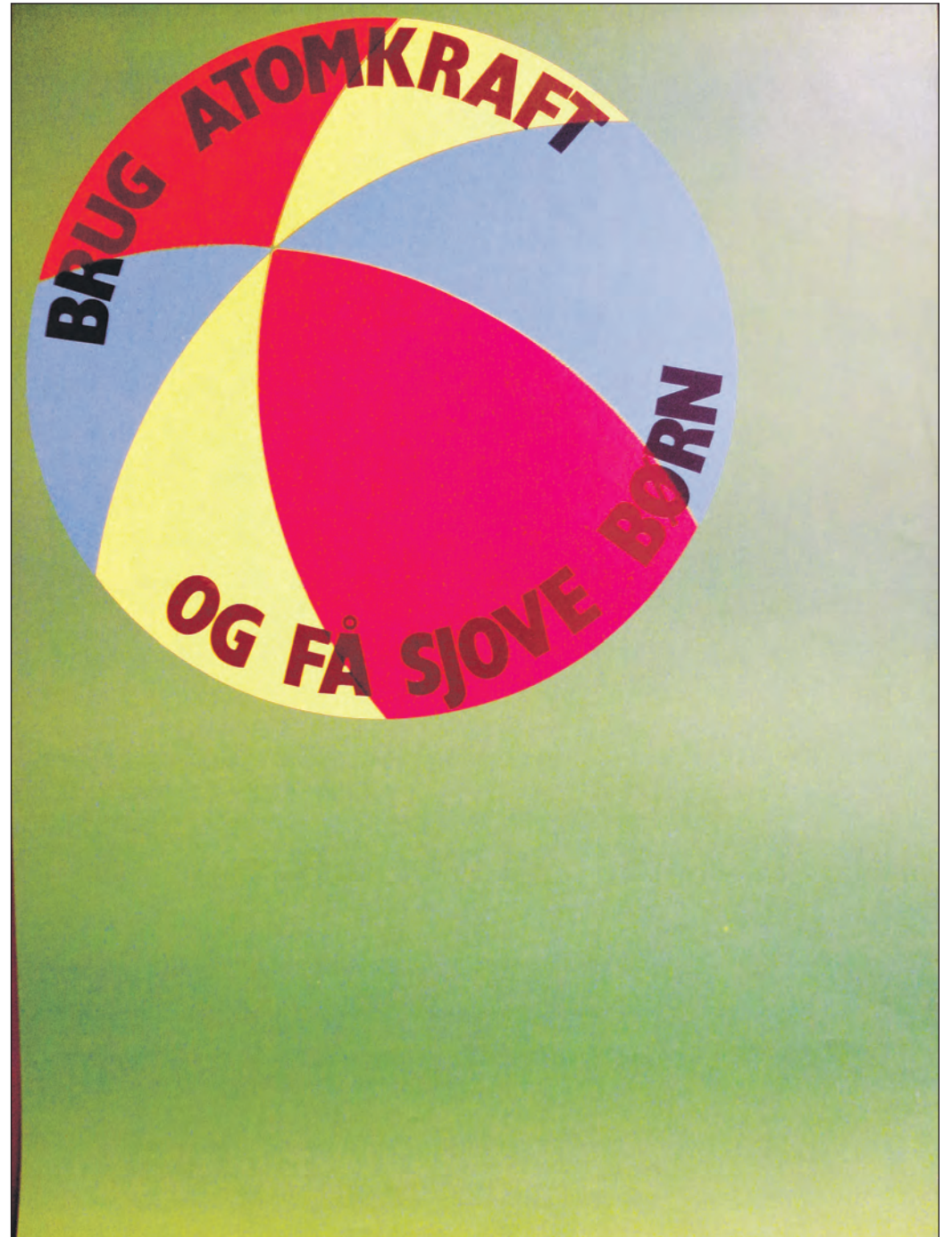
Kortslutning af den autoriserede diskussionsform.

I 1978 var mange blevet provokeret af danske svineproducenters forbrug af penicillin/antibiotika. Derfor lavede jeg plakaten med tegningen af grisen, som jeg havde klippet ud af en populær kogebog, og forsynet med ordene: Danske svin er sunde / de strutter af penicillin. Jeg skrev altså ikke at svinene var usunde, tegnede hverken bylder eller kanyler. Dannebrog havde jeg plantet i flæsket, så alle burde være glade.

Men det var slagteriernes organisation bestemt ikke. For penicillin havde mistet sin positive klang. Og det vidste de. Men jeg havde også kortslettet den autoriserede diskussionsform.

Slagteriorganisationen fik nedlagt et fagedforbud, og aviserne fik noget at skrive om. Forbuddet blev begrundet med en krænkelse af slagteriernes varemærke og at der var tale om en ærekrænkelse (af svinene?). Derfor udsendte jeg en ny udgave af plakaten. Men denne gang grinede grisen. Den stod og kikkede ud af papiret i modsætning til den på den første plakat, hvor svinet bare traskede frem mod slagterknivens skarpe snit.

Også den nye plakat blev forbudt,

I 1982 udsendte Mikael Witte et landkort med præcis angivelse af militære depoter – inklusiv atomvåben – lige syd for den dansk-tyske grænse. Den sommer testede Witte landkortets anvendelighed, da han med et hold sommerkursister tog på cykeltur efter kortet.

Mikael Wittes plakat er klistret til med en ny plakat af en kunstner, der ligesom Mikael Witte ikke har lagt navn til plakaten. Ingen skal kende afsenderen.

efter den er klistret over

idet fogeddommeren konstaterede, at der var tale om en symboliseret gris. Jeg måtte overhovedet ikke tegne grise længere, sagde han. Atter skrev aviserne om sagen og genoptrykte plakaterne igen og igen. Der blev diskuteret og grinet. Kritikken var den oprindelige: Risikoen for at menneskelæger ville stå magtesløse over for bakterier på grund af bønder brug af antibiotika.

Under retssagen forklarede en dyrlæge risikoen for udvikling af resistens. En litteraturprofessor uddybede, hvordan plakaten både kunne betyde det ene – og det modsatte. At plakaten altså var et åbent værk, så betragteren havde mulighed for selv at danne sin mening. Dermed kunne der ikke være tale om nogen ærekrænkelser. Efterhånden gik det vist nok op for slagteriorganisationerne, at det var mig, der jagtede dem – og ikke omvendt.

Ytringsfriheden

Landsretten stadfæstede fogedforbuddene. Så udsendte jeg igen nye svineplakater med mere presseomtale til følge, og appellerede til Højesteret, der i 1980 med dommerstemmerne 5-2 gav mig lov til at bruge svineplakaterne. Retten argumenterede med hensynet til den frie meningsudveksling. Ytringsfriheden i Danmark blev styrket, om end nogle fnyste landsforræder efter mig; svineplakaterne var altså det vigtige i deres danmarksbillede. I årtier efter plakat-sagen blev penicillinsvin diskuteret. Det var det jeg ville.

I årene 1976-1983 udformede jeg et par hundrede plakater, postkort og klistermærker, hvor jeg udtrykte min samfundskritik. Plakaterne blev produceret af Husets Forlag, blev solgt og vel hængt op som opmuntring i kollektiver, på studenterhybler og i

foreninger. Men mange plakater blev bestilt i større oplag og blev leveret til favorable priser, for de skulle klistres op i det offentlige rum.

Uvidenskabelig

Nogle gange fik jeg henvendelser fra fagforeninger eller græsrodsorganisationer, som gerne ville have mig til at lave en plakat. Bibliotekarforbundet ønskede en plakat, efter at politiet havde fået adgang til at undersøge, hvilke bøger en bestemt låner havde lånt. Magisterforeningen havde brug for en plakat i en arbejds-konflikt med Gyldendal. Og bistandsorganisationer bad om plakater.

Somme tider tilbød jeg græsrodsorganisationer at være medudgiver af en ny plakat. Miljøbevægelsen Noah blev således spurgt, om den ville være med til at udgive svineplakaten, men det afviste organisationen, som mente, den var uvidenskabelig. Også en forbrugerkomite blev spurgt, men takkede nej, for den savnede fakta.

Det var karakteristisk, at aktivister, der havde arbejdet med et bestemt spørgsmål, mente, at min arbejdsmåde var useriøs. Og korrekt var, at jeg ikke på plakaten gav plads til videnskabelige udredninger, for mit mål var at vække til eftertanke om tidens provokerende elendighed. Og det krævede korte udsagn, der i virkeligheden byggede på, at mange allerede kendte til problemerne.

Nye narrestreger

En af plakat-kampagnerne var »X KONSERVATIVT«. Poul Schlüter havde i et brev skrevet, at nærdemokratiet er demokratiets værste fjende. Jeg mente, at alle burde vide, at den konservative politiker udskreg borgernes egne aktiviteter som en trussel mod demokratiet. Derfor satte jeg

hans ord på plakaten, forsynede dem med en stor hånd, trykte en orange baggrund og skrev »X KONSERVATIVT«.

Ulovlig opklæbning

For at komplettere kampagnen havde jeg ladet fremstille orange kampagneklister med et lysende grønt C på ryggen. Således velklædt kørte idehistorikeren Lars Morell og jeg til Aalborg for at forskønne den grå cementby. Det foregik ved højlys dag, og ud over en rulle plakater medbragte vi en spand boblende klister samt en limkost. Da vi havde fået klistret nogle plakater op, stoppede to betjente os, og erklærede opklisteringen for ulovlig. De fratog os vores redskaber og lovede at fremsende et bødekrav.

Vi stod anklaget for ulovlig opklæbning af politisk propaganda, men nægtede os skyldige. Så måtte vi omkring byretten. Morell forsvarede sig med, at han ikke var interesseret i politik; han havde gemt sine valgkort fra de forgange valg og kunne dermed dokumentere, at han ikke deltog i det politiske spil. Jeg forsvarede mig med, at det var en satirisk aktion og forudså, at politi og dommer ville blive del af satiren, hvis vi blev dømt. På dommens dag blev vi frifundet, atter med avisomtale og latter til følge. Herefter forlangte jeg erstatning, for politiet havde destrueret bevismaterialet: Plakater,

spand og klister. Jeg fik pengene, som blev investeret i nye narrestreger.

Falske valgplakater

Svineplakater, miljøplakater og falske valgplakater skulle indeholde min kritik. Men betragteren skulle helst også blive usikker. Hvad var meningen? Plakaterne skulle vække til eftertanke. De byggede videre på offentlige diskussioner, men forskød perspektivet, for at tydeliggøre problemet.

På den længere bane skulle plakaterne medføre, at næste gang man så en tekst som Danske svin er sunde / køb to kilo i dag, så blev man mistænksom: Er det nu sandt? Altså en mobilisering, så man mere kritisk ville afkode de mange udsagn vi bombarderes af.

Afgørende for mig var: Når mine plakater var klistret over, så var den kritiske mistænksomhed mobiliseret. Helst med højt humør – for med latter når man længere end med trusler fra knyttede næver.

I begyndelsen af firserne konstaterede jeg et fald i omsætningen. Nedgangen fortalte mig, at et skifte var på vej. Venstrefløjsmiljøerne havde mistet pusten, og måske var jeg også selv blevet forudsigelig. Måske var jeg ved at ende som en karikatur på mig selv. Var blevet stjerne-kunstner, fordi det var nødvendigt i spillet med massemedierne. Kun sådan kunne jeg

udnytte medierne – ved at de brugte mig.

I 1988 besluttede DSB, at jeg skulle udforme de prestigefyldte, kunstneriske årsplakater samt omslag til 11 køreplaner. At Danmarks Statsbaner, forkromet og ledet af en generaldirektør, besluttede sig for mig, overraskede mange. Plakaterne blev igen fotografiske: seks forskellige mennesker blev taget foran et rødt tog, og de blev skåret lige gennem øjnene, så man ikke kunne få den øjenkontakt som ellers var gængs i reklamer. Ved denne beskæring forsvandt hjerne-skallen, hvilket senere blev udlagt som kritik af DSB.

Min ide var, at synet af de vidt forskellige mennesker skulle få rejsende til at spørge medpassagerer: Hvad er meningen? At de skulle snakke sammen. Jeg ville hverken levere lyn-togs- eller landskabsbilleder, men menneskebilleder, der kunne udløse nye forestillinger hos medrejsende.

Den røde tråd i mine plakater var: Med humør – selvom ikke alle syntes der var lige meget at grine ad – at få mine medborgere til igen at se, at lytte, at tænke og forhåbentlig handle. At se skarpere længe efter at mine plakater var klistret over.

Mikael Witte
mikaewitte@hotmail.com

